

SANASTO RY, SANASTO RF
Annankatu 29 A, 7. krs
00100 Helsinki
Puh. (09) 5629 3300
info@sanasto.fi

LAUSUNTO

1.10.2012

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

ASIA: HE 95/2012 (lainauskorvauksen määrärahat)

Kirjallisuuden alan tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry (jäljempänä Sanasto) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa. Sanasto on valtakunnallinen kirjallisuuden tekijöiden oikeuksia hallinnoiva tekijänoikeusjärjestö. Sanasto valvoo, yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa, kirjallisuuden alan tekijöiden oikeuksia ja etuja. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen tietokirjailijat ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry ja Finlands svenska författareförening rf.

Lainauskorvaus on teosten lainamääriin perustuva tekijänoikeudellinen korvaus, jota tekijöille maksetaan korvauksena heidän teostensa lainaamisesta kirjastoista. Tekijänoikeuslaki antaa lähtökohtaisesti teoksen tekijälle oikeuden päättää missä hänen teostaan käytetään ja millä ehdoilla. Tästä yksinoikeudesta voidaan säätää poikkeuksia, jotka mahdollistavat esimerkiksi teosten lainaamisen kirjastoista ilman tekijöiltä edellytettävää lupaa. Tekijällä ei ole tekijänoikeuslain mukaan oikeutta kieltää teostensa lainaamista kirjastoista, mutta hänellä on oikeus saada lainaamisesta korvaus. Lainauskorvausta on Suomessa maksettu vuodesta 2007, mutta tarkoitukseen varattu määräraha on hyvin alhainen. Rajoitettaessa tekijän yksinoikeutta päättää teoksensa käytöstä tulee turvata tekijän oikeus saada asianmukainen taloudellinen korvaus hänen teostensa hyödyntämisestä. Lainauskorvauksen tulee myös olla kohtuullinen korvaus tekijälle aiheutuvasta tulonmenetyksestä. Lainauskorvausmäärärahan alhaisen tason vuoksi tämä ei Suomessa tällä hetkellä toteudu.

TAULUKKO 1: LAINAUSKORVAUKSET POHJOISMAISSA

	LAINOJA VUODESSA KORVAUKSEN PIIRISSÄ OLEVISTA KIRJASTOISTA	MÄÄRÄRAHA VUODESSA €	KORVAUSTA MAKSETTU VUODESTA
NORJA	40 milj.	12,5 milj.	1947
TANSKA	75 milj.	22 milj.	1946
RUOTSI	90 milj.	14,7 milj.**	1954
SUOMI	100 milj.*	3,625 milj.	2007

* Suomessa korvauksen ulkopuolella olevien opetus- ja tutkimuskirjastojen vuosittainen lainamäärä on lisäksi n. 20 miljoonaa lainaa vuodessa. Muissa Pohjoismaissa opetus- ja tutkimuskirjastot ovat pääsääntöisesti mukana lainaluvuissa ja korvauksen piirissä.

** Ruotsin määräraha sisältää osan siellä jaettavista kirjallisuuden harkinnanvaraisista tuista.

Suomessa teosten lainamääriin perustuvat korvaukset ovat olleet käytössä vasta vuodesta 2007, kun muissa Pohjoismaissa vastaavia korvauksia on maksettu jo usean vuosikymmenen ajan. Suomen liittyessä Euroopan unioniin vuonna 1995 vuokraus- ja lainausdirektiivi, johon lainauskorvaus perustuu, implementoitiin maassamme virheellisesti. Tekijänoikeuslakiin tehtiin tuolloin muutos, jonka nojalla tekijöille säädettiin oikeus korvaukseen teostensa lainaamisesta, mutta kaikki merkittävää lainaustoimintaa harjoittavat kirjastot vapautettiin korvauksen maksamisesta. Tämän seurauksena tekijöille ei ennen vuotta 2007 Suomessa suoritettu lainkaan heille lain mukaan kuuluvaa lainauskorvausta. Vuonna 2004 Suomi sai Euroopan yhteisön komissiolta virallisen huomautuksen vuokraus- ja lainausdirektiivin virheellisestä implementoinnista.

Komission virallisen huomautuksen jälkeen Suomessa tehtiin syksyllä 2006 muutos tekijänoikeuslain 19 §:ään, jonka seurauksena yleiset kirjastot poistettiin korvausvelvollisuutta koskevan poikkeuksen piiristä. Kun oikeus yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta suoritettavaan korvaukseen säädettiin, varattiin tarkoitukseen liian vähän määrärahoja. Sekä sivistysvaliokunnassa että eduskunnan täysistunnossa todettiin jo lakia säädettäessä, että lainauskorvausmääräraha oli huomattavan pieni suhteessa yleisten kirjastojen vuosittaisiin lainamääriin ja että määrärahaa tulisi pikaisesti nostaa.

Syksyllä 2011 eduskunnan valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään (VaVM 26/2011) lainauskorvausmäärärahojen olleen koko olemassaolonsa ajan riittämättömällä tasolla. Valiokunta totesi pitävänsä välttämättömänä, että lainauskorvauksiin varattu määräraha nostetaan asteittain sellaiselle tasolle, että tekijät saavat kohtuullisen korvauksen teostensa lainaamisesta. Ensimmäinen askel kohti asianmukaista määrärahan tasoa otettiin, kun valiokunta päätti korottaa lainauskorvauksiin varattua määrärahaa 325.000 euroa, jolloin määrärahan kokonaissumma nousi 3,625 miljoonaan euroon. Hallituksen esityksessä vuoden 2013 talousarvioksi lainauskorvauksiin varattu määräraha on kuitenkin samalla tasolla kuin vuonna 2012.

OPETUS- JA TUTKIMUSKIRJASTOJEN ASEMASTA

Lainauskorvausten tilanne on erityisen ongelmallinen opetus- ja tutkimuskirjallisuuden tekijöiden kannalta, sillä opetus- ja tutkimuskirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta ei tällä hetkellä makseta lainkaan korvausta. Suomessa yleisten kirjastojen vuosittainen lainamäärä on 100 miljoonaa lainaa, opetus- ja tutkimuskirjastojen noin 20 miljoonaa. Näin ollen merkittävä osuus kirjallisuuden lainoista tapahtuu opetusta ja tutkimustoimintaa palvelevista kirjastoista, eikä näistä lainoista makseta tekijöille lainkaan korvausta. Opetus- ja tutkimuskirjastoissa lainaaminen kohdistuu usein eri teoksiin kuin yleisissä kirjastoissa. Tekijöiden omaisuuden suojan kannalta on tärkeää, että myös opetusta ja tutkimustoimintaa palvelevat kirjastot otetaan pikaisesti lainauskorvausjärjestelmän piiriin. Nykymuodossaan lainauskorvausjärjestelmä ei kohtele eri teoslajien tekijöitä yhdenvertaisesti.

Jo vuonna 2006 lakia säädettäessä eduskunta korosti, että opetus- ja tutkimuskirjastojen jättämiselle korvausvelvollisuuden ulkopuolelle ei ole erityisiä perusteita, vaan ratkaisu tehtiin puhtaasti määrärahan pienuuden perusteella. Sivistysvaliokunta ehdotti tuolloin eduskunnalle seuraavan lausuman kirjaamista lainmuutoksen yhteydessä: *"Eduskunta edellyttää, että valtion talousarviossa osoitetaan lisämääräraha, jolla mahdollistetaan tutkimus- ja opetustoimintaa palvelevien kirjastojen ottaminen tekijänoikeuslain 19 §:n tarkoittaman lainauskorvausjärjestelmän piiriin."* Lausuma hyväksyttiin tässä muodossa vuoden 2006 syksyllä käydyssä eduskuntakäsittelyssä. Myös eduskunnan valtiovarainvaliokunta kiirehti edellä

mainitussa mietinnössään (VaVM 26/2011) toimenpiteitä opetus- ja tutkimuskirjastojen ottamiseksi korvauksen piiriin. Jotta opetus- ja tutkimuskirjastot voidaan ottaa lainauskorvauksen piiriin, tulee lainauskorvauksiin valtion budjetissa varattavaa määrärahaa korottaa tuntuvasti.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellä mainittuun viitaten on perusteltua todeta, että Suomen nykyinen lainauskorvausjärjestelmä ei turvaa tekijöiden oikeutta saada kohtuullinen korvaus teostensa lainaamisesta eikä se kohtelee eri kirjallisuuslajeja yhdenvertaisesti.

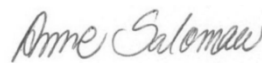
- Lainauskorvauksiin valtion budjetissa momentilla 29.01.22 varattava määräraha tulee nostaa viipymättä 10 miljoonaan euroon ja sen jälkeen pohjoismaisesti vertailukelpoiselle tasolle.
- Opetus- ja tutkimuskirjallisuuden tekijöiden perustuslaillisen yhdenvertaisen kohtelun ja omaisuuden suojan turvaamiseksi opetus- ja tutkimuskirjastoista tapahtuva lainaaminen on otettava korvauksen piiriin heti kun määrärahan korotus antaa siihen mahdollisuuden, pois lukien kuitenkin perusopetuksen piiriin kuuluvien oppilaitosten kirjastoista tapahtuva lainaaminen.

Helsingissä 1. päivänä lokakuuta 2012

SANASTO RY

Virpi Hämeen-Anttila
Puheenjohtaja

Anne Salomaa
Toiminnanjohtaja